

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

Τεύχος 236, Ιούλιος-Αύγουστος 2017

- Δια Βίου Μάθηση, Επαγγελματική Κατάρτιση, Απασχόληση και Οικονομία
- Έκθεση Ζωγραφικής – Λαυρεωτική
- Ασφαλιστικό: Συνταξιοδοτική Δαπάνη και Αριθμός Συνταξιούχων
- Δελτίο Τύπου ΓΣΕΕ

Ο λόγος των συνδικαλιστικών οργανώσεων εκπροσώπησης των εργαζομένων και των εργοδοτών αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια συστατικό τμήμα του δημόσιου διαλόγου για τα θέματα των οικονομικών πολιτικών και των πολιτικών απασχόλησης, εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, έστω και αν αυτός δεν οργανώνεται και δεν διενεργείται συστηματικά και με ποιοτικό και διεξοδικό τρόπο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ΓΣΕΕ και η ΓΣΕΒΕΕ, που εκπροσωπούν αντίστοιχα τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα και τις μικρές επιχειρήσεις, με την πάροδο των χρόνων έχουν αναπτύξει σημαντική παράδοση συνεργασίας και παράλληλα έχουν εμπράκτως πρωταγωνιστήσει στα πεδία των προαναφερόμενων πολιτικών υιοθετώντας πρωτοβουλίες οι οποίες στοχεύουν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων καταπολέμησης της ανεργίας, στην ενίσχυση της διά βίου μάθησης, στη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης ενηλίκων και στην αναβάθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης. Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος, δημοσιεύει άρθρο με θέμα: «Δια βίου μάθηση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση και Οικονομία» όπως επίσης και άρθρο με θέμα: «Λαυρεωτική και Τέχνη». Επιπλέον η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ δημοσιεύει άρθρο για τις αντιφάσεις του ασφαλιστικού συστήματος.

Τέλος, η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ δημοσιεύει το Δελτίο Τύπου της ΓΣΕΕ που αφορά το ψήφισμα του της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά την Συλλογική Προσφυγή που είχε ασκήσει η ίδια για τις επανειλημμένες παραβιάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και των διεθνών υποχρεώσεων της Ελλάδας για την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων από σειρά νομοθετικών μέτρων της περιόδου 2010-2014"

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Γιώργος Αργείτης, Γιάννης Κουζής, Δημήτρης Κατσορίδας, Γιώργος Κολλιάς, Γιώργος Κρητικίδης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γιώργος Αργείτης

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** dkat@inegsee.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60,

Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811, www.kambili.gr

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ, ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

*των Χρήστου Γούλα, Παρασκευά Λιντζέρη**

Ο λόγος των συνδικαλιστικών οργανώσεων εκπροσώπησης των εργαζομένων και των εργοδοτών αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια συστατικό τμήμα του δημόσιου διαλόγου για τα θέματα των οικονομικών πολιτικών και των πολιτικών απασχόλησης, εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, έστω και αν αυτός δεν οργανώνεται και δεν διενεργείται συστηματικά και με ποιοτικό και διεξοδικό τρόπο.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ΓΣΕΕ και η ΓΣΕΒΕΕ, που εκπροσωπούν αντίστοιχα τους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα και τις μικρές επιχειρήσεις, με την πάροδο των χρόνων έχουν αναπτύξει σημαντική παράδοση συνεργασίας και παράλληλα έχουν εμπράκτως πρωταγωνιστήσει στα πεδία των προαναφερόμενων πολιτικών υιοθετώντας πρωτοβουλίες οι οποίες στοχεύουν στη βελτίωση της αποτελεσματικό-

τητας των παρεμβάσεων καταπολέμησης της ανεργίας, στην ενίσχυση της διά βίου μάθησης, στη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης ενηλίκων και στην αναβάθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης. Τα δύο Ινστιτούτα, το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ και το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ, οι φορείς κατάρτισης που έχουν συστήσει οι δυο Συνομοσπονδίες, το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΙΝΕ ΓΣΕΕ και το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης ΓΣΕΒΕΕ, έχουν αναπτύξει σειρά παρεμβάσεων για τα θέματα. Το συγκεκριμένο άρθρο είναι αποτέλεσμα δύο διαδοχικών και αλληλοτροφοδοτούμενων παρεμβάσεων των δύο φορέων. Κατά την πρώτη παρέμβαση σχεδιάστηκε και διοργανώθηκε επιστημονικό συνέδριο που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2015 στην Αθήνα και συγκέντρωσε το ενδιαφέρον εκατοντάδων ερευνητών

* Ο Χρήστος Γούλας είναι Διευθυντής του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ και ο Παρασκευάς Λιντζέρης Εκτελεστικός Διευθυντής ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ.

και επαγγελματιών της επαγγελματικής κατάρτισης και των πολιτικών απασχόλησης. Ως δεύτερη παρέμβαση αποτέλεσε η έκδοση σχετικού βιβλίου με τίτλο «*Δια βίου μάθηση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση και Οικονομία - Νέα δεδομένα, προτεραιότητες και προκλήσεις*» όπου συγγράφηκαν εξειδικευμένα επιστημονικά κείμενα το σύνολο των οποίων συνθέτουν το μεγαλύτερο μέρος του πεδίου. Οι παρεμβάσεις και τα κείμενα επεκτάθηκαν σε μεγάλο εύρος θεμάτων, από τη γενική θεώρηση της σχέσης μεταξύ οικονομίας και εκπαίδευσης μέχρι τον κοινωνικό διάλογο για τη μαθητεία και από την πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων μέχρι τις ανισότητες στη διά βίου μάθηση.

Σκοπός των παρεμβάσεων ήταν να παρουσιαστούν εξειδικευμένες εισηγήσεις που συνθέτουν καίρια ζητήματα σχετικά με τη διά βίου μάθηση, την επαγγελματική κατάρτιση και τη σχέση τους με την απασχόληση, το εργατικό δυναμικό και την οικονομία σε μια περίοδο που η βαθιά κρίση, παρά το πέρασμα αρκετών εξαιρετικά δύσκολων ετών, συνεχίζει με αυξανόμενη ένταση. Οι εφαρμοζόμενες πολιτικές στους τομείς στους οποίους αναφέρονται τα κείμενα εξαρτώνται καθοριστικά από κεντρικές προτεραιότητες των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά επηρεάζονται σημαντικά και από τις ιδιαίτερες επιλογές των ελληνικών κυβερνήσεων όλα τα τελευταία χρόνια.

Οι πολιτικές που επιχειρούν να συνδέσουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση με την οικονομία και την απασχόληση αποτελούν διαχρονικά βασικό αντικείμενο κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ανάλυσης. Σήμερα όμως συμβαίνει κάτι περισ-

σότερο: βρίσκονται οι ίδιες σε ένα κρίσιμο σημείο. Ενδιαφέρουσες και μακροπρόθεσμα σημαντικές μεταβάσεις και αλλαγές συντελούνται. Οι παράγοντες που επηρεάζουν το χαρακτήρα αυτών των πολιτικών μεταβάλλονται στη χώρα μας όπως άλλωστε και σε όλο τον κόσμο. Νέα δεδομένα διαμορφώνονται δίπλα στις παλιές πραγματικότητες, καινούργιες δυσκολίες επιβαρύνουν τις διαχρονικά διαμορφωμένες παθογένειες, αλλαγές κυοφορούνται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η οικονομική δυσπραγία και αστάθεια επιμένουν, η κοινωνική κατάσταση επιδεινώνεται, οι γεωπολιτικές αναστατώσεις αυξάνονται και μαζί με αυτές διατηρούνται σε υψηλό επίπεδο οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές, η ανεργία συνεχίζει να βρίσκεται σε δραματικά υψηλό επίπεδο, οι μορφές και σχέσεις εργασίας αναζητώντας «ευελιξία» θυσιάζουν κάθε σταθερότητα και προστατευτική συνθήκη, οι αμοιβές για την πλειοψηφία των εργαζομένων και των αυτοαπασχολούμενων δεν επαρκούν για μια αξιοπρεπή διαβίωση, ο ψηφιακός μετασχηματισμός του κόσμου μας επιταχύνεται επιδεινώνοντας τις ήδη αυξημένες ανισότητες, ο χάρτης των επαγγελμάτων και τα περιεχόμενα της εργασίας αλλάζουν. Μαζί με αυτά μεταβάλλονται οι ζητούμενες από την αγορά εργασίας γνώσεις και δεξιότητες, στοιχείο που προκαλεί κλυδωνισμούς στη σχέση εκπαίδευσης και παραγωγικού συστήματος, επομένως συνιστά πρόκληση για αλλαγές στις μορφές και στα περιεχόμενα της εκπαίδευσης. Μέσα σε αυτή την ευμετάβλητη και συχνά ταραχώδη εποχή είναι ανάγκη να αναδειχθεί μια εύστοχη και κατά το δυνατόν ολοκληρωμένη ερμηνεία των βασικών τάσεων που διαμορφώνονται στο χώρο της εκπαίδευσης, της επαγγελ-

ματικής κατάρτισης και της διά βίου μάθησης.

Ταυτόχρονα, ο ρόλος των συνδικαλιστικών φορέων εκπροσώπησης εργαζομένων, αυτοαπασχολουμένων και εργοδοτών μικρών επιχειρήσεων «αλλάζει, παραμένοντας ίδιος». Παλιά μοτίβα σκέψης και δράσης χρειάζονται ανανέωση. Νέες ανάγκες ατόμων και συλλογικότητων ζητούν ικανοποίηση. Είναι επείγουσα ανάγκη να μελετηθούν με ανοιχτό μυαλό και με παρρησία οι αλλαγές που ορίζουν και διαμορφώνουν τη νέα εποχή και να τεθούν νέες προτεραιότητες στις παρεμβάσεις των κοινωνικών φορέων.

Τα θέματα που αποτέλεσαν αντικείμενο διαλόγου του συνεδρίου είναι επίκαιρα και σημαντικά καθ' όλη την ευρύτερη περίοδο που διανύουμε. Όλα σχεδόν συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των συνδικαλιστικών φορέων εδώ και αρκετά χρόνια. Για κάποια από αυτά η ΓΣΕΒΕΕ και η ΓΣΕΕ έχουν συσσωρεύσει ήδη αξιόλογη εμπειρία μέσω δράσεων όπως η διερεύνηση αναγκών δεξιοτήτων και επαγγελματών με έρευνες που υλοποίησαν πρόσφατα (Δεκέμβριος 2015), τα επαγγελματικά περιγράμματα τα οποία εκπόνησαν κυρίως τη διετία 2007-2009 (αλλά και στη συνέχεια προσθέτοντας νέα και επικαιροποιώντας τα υφιστάμενα), η ανάπτυξη εκπαιδευτικών περιεχομένων και υλικών για προγράμματα οριζόντιων δεξιοτήτων ή εξειδικευμένης επαγγελματικής κατάρτισης, η πιστοποίηση προσόντων, η συμβολή στην ολοκλήρωση του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και η διερεύνηση των αιτιών μικρής συμμετοχής των ενηλίκων στη διά βίου μάθηση στην Ελλάδα. Κάποια άλλα, όπως η μαθητεία, έχουν τα τελευταία χρόνια προκαλέσει

εκτεταμένη συζήτηση στην ευρωπαϊκή και την ελληνική κοινωνία και έχουν οδηγήσει το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας, ειδικότερα την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, σε θεσμικές αλλαγές επιδιώκοντας –πολύ συχνά με αμφισβητήσιμο τρόπο– την αποδοτικότερη σύνδεση κατάρτισης και αγοράς εργασίας με στόχο την καταπολέμηση της τρομακτικής ανεργίας των νέων.

Σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, οι δύο οργανώσεις έχουν παρόμοιους –και σε πολλές περιπτώσεις κοινούς– στόχους, επιδιώκοντας τη μετάβαση από μια υποβαθμισμένη και παραμελημένη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε ένα σύγχρονο πεδίο που θα υποστηρίζει εξίσου τον κοινωνικό και επαγγελματικό ρόλο των αποφοίτων της, ώστε αυτοί να τα καταφέρουν όσο καλύτερα γίνεται στο αβέβαιο και ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον, ευρωπαϊκών και διεθνών απαιτήσεων και προδιαγραφών. Γνωρίζουμε βεβαίως ότι η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση συχνά προσελκύει νέους και νέες που προέρχονται από χαμηλά εισοδηματικά στρώματα χωρίς μεγάλο «μορφωτικό κεφάλαιο» ή καλύτερα με διαφορετικές κλίσεις και ταλέντα, επιθυμίες και δυνατότητες, που τις περισσότερες φορές εξοστρακίζονται από τη δεσπίζουσα «νοησιαρχική» μορφή λειτουργίας του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος. Γνωρίζουμε ακόμη ότι η εκπαίδευση και κατάρτιση δεν δημιουργεί από μόνη της θέσεις εργασίας, ώστε να αντιμετωπίσει τις απαιξιωτικές επιπτώσεις της ανεργίας. Ίσως όμως μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία θετικών αναπτυξιακών προσδοκιών, αφού οι γνώσεις και οι δεξιότητες των ατόμων αποτελούν σημαντική συνιστώσα δυνατι-

κής οικονομικής δυναμικής για μια χώρα. Άλλωστε, η επένδυση στις γνώσεις και στις δεξιότητες, η ανάπτυξη και η αξιοποίηση αυτού του αναγνωρισμένου κοινωνικού και οικονομικού πλεονεκτήματος της χώρας, του ανθρώπινου δυναμικού της, είναι πιθανόν παράγοντες που μπορούν, υπό προϋποθέσεις, να υποδείξουν ένα μονοπάτι αντιμετώπισης των συνεπειών της κρίσης. Ο άλλος δρόμος –αυτός τον οποίο σε μεγάλο βαθμό ακολουθούμε σήμερα, παρότι κανείς δεν αναγνωρίζει ρητά ότι τον επιθυμεί– είναι ο δρόμος της κακοπληρωμένης και μικρής προστιθέμενης αξίας εργασίας. Αυτός ο αδιέξοδος δρόμος της παραγωγικής υποαξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού (δηλαδή η δραματικά αυξημένη ανεργία) σε συνδυασμό με τη φτηνή και υψηλής επισφάλειας εργασία εξορίζει το μορφωμένο ανθρώπινο δυναμικό, αυξάνει τις ανισότητες, καθλώνει την οικονομία σε συνθήκες καθυστέρησης και υπονομεύει τις προοπτικές κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης για δεκαετίες.

Σε αυτό το πλαίσιο, έχουμε πολλούς λόγους να εργαστούμε μαζί για να συνθέσουμε αποτελεσματικά σχέδια δράσης και να συμπράξουμε στην εδραίωση και στήριξη κατάλληλων θεσμών και πολιτικών που θα αναβαθμίζουν την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα.

Μερικές χαρακτηριστικές –αν και ενδεικτικές και συνοπτικά παρουσιαζόμενες– πλευρές ενός θεματολογίου κοινών δράσεων θα ήταν:

- *Η διάγνωση αναγκών σε επαγγέλματα και δεξιότητες:* Το νεοσύστατο Εθνικό Σύστημα Διάγνωσης Αναγκών χρειάζεται να εξελιχθεί και να ωριμάσει, ώστε να

είναι σε θέση να δίνει χρήσιμα στοιχεία στον σωστό χρόνο και στο αναγκαίο επίπεδο εξειδίκευσης. Δεν αρκεί μια απλή αίσθηση του δυναμισμού των επαγγελματιών από την άποψη της διαχρονικής εξέλιξης της απασχόλησης. Απαιτείται επίκαιρη και όσο γίνεται λεπτομερής πληροφόρηση σε τοπικό και κλαδικό επίπεδο. Επίσης, αναγκαία θεωρείται η πληροφόρηση σε επίπεδο επαγγελματικής ειδικότητας και όχι μόνο γενικού τομέα ή κλάδου της οικονομίας. Για να γίνουν αυτά κατορθωτά, χρειάζεται καλύτερη οργάνωση, χρόνος και πόροι. Δυστυχώς και στα τρία επίπεδα υπάρχουν δυσκολίες και προβλήματα. Θεωρούμε αναγκαία τόσο την εξάντληση όλων των περιθωρίων για αύξηση των διαθέσιμων πόρων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και άλλες πηγές, την καλή συνεργασία των Ινστιτούτων των κοινωνικών εταίρων, του ΟΑΕΔ και των Περιφερειών με το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ), ώστε να αναπτυχθεί συλλογική ευφυΐα στην αντιμετώπιση των μεθοδολογικών και διαχειριστικών προβλημάτων, όσο και τον επιτελικό επαρκή διαμοιρασμό του έργου με συμπληρωματικότητα δράσεων ανάμεσα στους φορείς του εθνικού δικτύου.

- *Πιστοποιημένα επαγγελματικά περιγράμματα:* Το έργο της ανάπτυξης και πιστοποίησης των επαγγελματικών περιγραμμάτων, το οποίο συντελέστηκε με την καθοριστική συμβολή των τριτοβάθμιων φορέων εκπροσώπησης εργοδοτών και εργαζομένων σε συνεργασία με τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), μπορεί να

θεωρηθεί υποδειγματικό έργο ως προς την αξία και τη χρησιμότητά του στα εκπαιδευτικά υποσυστήματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ωστόσο, εκτιμούμε ότι η μεθοδολογία ανάπτυξής τους χρειάζεται να εκσυγχρονιστεί και απλοποιηθεί, ώστε τα επαγγελματικά περιγράμματα να είναι πιο συνεκτικά και να συνοδεύονται από σύντομα επιτελικά κείμενα και οπτικές παρουσιάσεις που να τα κάνουν εύληπτα σε όλους τους ενδιαφερόμενους πολίτες. Επιπλέον, ορισμένα από τα περιγράμματα χρειάζονται επικαιροποίηση, ενώ παράλληλα έχουν διαμορφωθεί οι συνθήκες για την ανάπτυξη νέων. Ακόμη, μια βασική προσθήκη στη μεθοδολογία ανάπτυξης, και κατά συνέπεια στα ίδια τα περιγράμματα, χρειάζεται να είναι το πλαίσιο προγράμματος, δηλαδή η ανάπτυξη των προδιαγραφών εκπαίδευσης που θα διευκολύνει τους ενδιαφερόμενους σχεδιαστές εκπαιδευτικών έργων να μεταφράζουν τις λειτουργίες και εργασίες ενός επαγγέλματος σε διδακτικές ενότητες και σύνολα προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Τα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα αφορούν το σύνολο του επαγγέλματος (με διακριτές ενότητες για την αρχική και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση) και θα αναφέρονται στις βασικές προδιαγραφές των εκπαιδευτικών έργων (διδακτικοί στόχοι, μαθησιακά αποτελέσματα, κατανομή ωρών θεωρίας και πρακτικής άσκησης και βαρύτητα θεματικών ενοτήτων, προδιαγραφές αναγκαίου εξοπλισμού, προφίλ εκπαιδευτών και προϋποθέσεις συμμετοχής καταρτιζομένων). Αυτές οι βασικές προδιαγραφές εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το σύνολο μιας επαγ-

γελματικής ενότητας θα πιστοποιούνται και θα επικαιροποιούνται μαζί με κάθε επαγγελματικό περίγραμμα, επομένως θα συνιστούν έναν κοινά αποδεκτό κατάλογο εκπαιδευτικών προαπαιτούμενων ανά επάγγελμα. Κάθε πάροχος κατάρτισης στη συνέχεια θα μπορεί να σχεδιάζει συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα με βάση αυτές τις αρχές, τις οποίες θα μπορεί να εξειδικεύσει και να αναπτύξει με βάση τις ανάγκες της εκπαιδευόμενης ομάδας.

- *Ανάδειξη της αξίας του εκπαιδευτικού προγράμματος και της διασφάλισης της ποιότητας στην κατάρτιση:* Επιθυμούμε να υπογραμμίσουμε με έμφαση τη σημασία των εκπαιδευτικών περιεχομένων και την ανάγκη να αξιοποιηθούν οι νέες ψηφιακές μορφές μάθησης (ανοιχτές μαθησιακές πηγές, εκπαιδευτικό υλικό ελεύθερης χρήσης κ.ο.κ.). Η επικέντρωση στην καταλληλότητα των εκπαιδευτικών περιεχομένων σε συνδυασμό με τη διαρκή επιμόρφωση και πιστοποίηση των εκπαιδευτών ενηλίκων –με ιδιαίτερη έμφαση στη φιλοσοφία συμμετοχής και ενδυνάμωσης των καταρτιζομένων και στην αξιοποίηση σύγχρονων μεθόδων και τεχνικών εκπαίδευσης ενηλίκων– μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα και να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Τα τελευταία χρόνια εκτιμούμε ότι έχει συντελεστεί μια περαιτέρω ποιοτική υποβάθμιση του πεδίου, ιδίως στο υποσύστημα της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Σε αυτό το πλαίσιο, υπογραμμίζουμε τη σημασία του εκπαιδευτικού προγράμματος έναντι μιας σαφούς τάσης να υποτιμηθούν οι εισροές και οι διαδικασίες ποιοτικής κατάρτισης

υπέρ μιας μονομερούς επικέντρωσης στις εκροές (δηλαδή στα πολυσυζητημένα μαθησιακά αποτελέσματα), η οποία καταλήγει να προκαλεί ανταγωνισμό ανάμεσα στην ανάγκη για ποιοτική επαγγελματική κατάρτιση και στην πιστοποίηση προσόντων. Το φαινόμενο που επισημαίνουμε είναι αυτό της επέκτασης της γνωστής «εξετασιοκεντρικής» νοοτροπίας, που διέπει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και σε ολόκληρο το πεδίο της διά βίου μάθησης γενικότερα. Η υστερία που επικρατεί στις μέρες μας με την πιστοποίηση ως αποτέλεσμα του επιθετικού μάρκετινγκ της αντίστοιχης ιδιωτικής αγοράς –με τη συνδρομή βεβαίως πολλών δημόσιων φορέων και αρχών όπως η θέσπιση της πιστοποίησης υποχρεωτικά σε όλα τα συγχρηματοδοτούμενα από το ΕΚΤ προγράμματα κατάρτισης και η χαρακτηριστική καθυστέρηση των αρμόδιων δημόσιων οργανισμών να ρυθμίσουν θεσμικά το πεδίο– εγκυμονεί τον σοβαρό κίνδυνο να υποτιμηθεί ο καθοριστικός ρόλος της ποιοτικής κατάρτισης και να αντικατασταθούν οι ουσιαστικές διαδικασίες μάθησης με φροντιστηριακού τύπου σεμινάρια προετοιμασίας για εξετάσεις πιστοποίησης.

- *Νέο και σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο για την κατάρτιση και την πιστοποίηση προσόντων:* Αποτελεί άμεση και ζωτική προτεραιότητα η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Χρειαζόμαστε ένα προσαρμοσμένο στις νέες ανάγκες Ενιαίο Σύστημα Σχεδιασμού και Διαχείρισης Ενεργειών Κατάρτισης (ΕΣΔΕΚ) που να εξασφαλίζει ποιότητα και να δι-

ευκολύνει την υλοποίηση των εκπαιδευτικών έργων. Επιπλέον, χρειαζόμαστε ένα νέο πλαίσιο αδειοδότησης, αλλά και διαρκούς παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης των παρόχων κατάρτισης (Κέντρα Διά Βίου Μάθησης) με έμφαση στην ποιότητα, στην εκπαιδευτική εμπειρία, στην κλαδική και θεματική εξειδίκευση, στο επιστημονικό προσωπικό και στις κατάλληλες σύγχρονες υποδομές των φορέων κατάρτισης. Έχουμε ανάγκη από ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για τις δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης και επαγγελματικού προσανατολισμού και, τέλος, χρειαζόμαστε επειγόντως τη θεσμική ρύθμιση των θεμάτων πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων με τέτοιο τρόπο που να διασφαλίζεται το κοινό δημόσιο συμφέρον και να αποτρέπεται η επέκταση της ήδη εγκαθιδρυμένης κερδοσκοπικής αγοράς και η εδραίωση καταχρηστικών πρακτικών.

- Τέλος, εκτιμούμε ότι έχει φτάσει πλέον η ώρα για μια πιο αποτελεσματική και ποιοτική αξιοποίηση των εθνικών πόρων για την επαγγελματική κατάρτιση και την καταπολέμηση της ανεργίας μέσω ανασχεδιασμού των δράσεων του Λογαριασμού για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση (ΛΑΕΚ) με πρωτοβουλία των κοινωνικών εταίρων. Οι μέχρι σήμερα σχεδιασμοί και οι μορφές προγραμμάτων (προγράμματα κατάρτισης ΛΑΕΚ 0,45% και προγράμματα κατάρτισης για μικρές επιχειρήσεις με 1-25 απασχολούμενους) αντιστοιχούν σε παλαιότερες συνθήκες και εποχές, ενώ υπάρχει πλέον η ανάγκη και η ωριμότητα να αναμορφωθούν και να εκσυγχρονιστούν οι εν λόγω παρεμβάσεις

σύμφωνα με τις νέες ανάγκες των εργαζομένων και τις προτεραιότητες της εποχής.

Έχει επισημανθεί και άλλες φορές ότι συχνά στη χώρα μας κάνουμε ορθές διαπιστώσεις και αναφορές, τεκμηριώνουμε πολιτικές με λογική συνέπεια, ιδρύουμε κατάλληλα σχεδιασμένους θεσμούς, αλλά το διαμορφωμένο σύστημα δεν λειτουργεί αποτελεσματικά στην κατεύθυνση των αρχικών σχεδίων και προσδοκιών. Η ιστορία μας βρίθει τέτοιων προσπαθειών, οι περισσότερες εκ των οποίων δυστυχώς δεν έχουν καταγραφεί ούτε έχουν αξιολογηθεί επαρκώς, όπως το πάλαι ποτέ Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο ή, σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ).

Η εκτίμηση αυτή επιδιώκει να υπενθυμίσει και να υπογραμμίσει τη σημασία των *προϋποθέσεων* για την ευόδωση των πολιτικών και την επιβίωση των θεσμών. Πεποίθησή μας είναι ότι δεν αρκούν οι ορθές επισημάνσεις, οι καλές ιδέες ή οι ευφυείς προτάσεις για να γεννηθεί και να επιζήσει ένας κατάλληλος θεσμός. Χρειάζεται συνεχής προσπάθεια με επίμονη εστίαση στο στόχο, χρειάζεται υπομονή και διαχείριση της «αντίστασης στην αλλαγή», καλή εκτίμηση των διαθέσιμων πόρων και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης του νέου θεσμού. Χρειάζονται ακόμη εύστοχες συμμαχίες αλλά και ρήξεις με κατεστημένες νοοτροπίες και πρακτικές, δοκιμαστική εφαρμογή και διόρθωση, απαιτείται συμμετοχή των ίδιων των ωφελουμένων σε όλες τις φάσεις της παραγωγής και εφαρμογής πολιτικών, χρειάζεται προσεκτική εδραίωση σχέσεων εμπιστοσύνης αλλά και πρό-

νοιες, ώστε να εξισορροπηθούν τα ποικίλα αντικρουόμενα συμφέροντα που διαστρέφουν κάθε εγχείρημα, προκειμένου να το εντάξουν στις ιδιοτελείς επιδιώξεις τους. Αυτό που έχει συντελεστεί εδώ και είκοσι χρόνια κατά την εφαρμογή των πολιτικών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η επαγγελματική κατάρτιση των ενηλίκων, στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων από κοινοτικούς πόρους δράσεων, έχει υπάρξει σε πάρα πολλές περιπτώσεις οτιδήποτε άλλο εκτός από αυτό που θα έπρεπε είναι, δηλαδή ικανοποίηση πραγματικών αναγκών απόκτησης νέων γνώσεων και δεξιοτήτων για τη βελτίωση της θέσης κάποιου/ας στην αγορά εργασίας. Έχει υπάρξει λοιπόν κατά περιόδους λανθάνουσα επιδοματική πολιτική ανέργων, μέσο συντήρησης μιας νεοπαγούς *βιομηχανίας κατάρτισης*, ρουσφετολογικός μηχανισμός, τρόπος συλλογής ψήφων, μέσο τεχνητής μείωσης των ποσοστών ανεργίας, δίαυλος για τη διάδοση και εδραίωση ευέλικτων μορφών απασχόλησης, εργαλείο εξυπηρέτησης επιχειρηματικών ομάδων δια της εξασφάλισης απλήρωτης εργασίας με πρόσχημα την πρακτική άσκηση ή την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας, ατμομηχανή απορρόφησης κοινοτικών πόρων, μηχανισμός αναπαραγωγής και ισχυροποίησης πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων σε τοπικό επίπεδο, μέσο αθέμιτων συναλλακτικών πρακτικών μεταξύ φορέων παροχής κατάρτισης και δικαιούχων (υποψηφίων προς κατάρτιση) και πολλά άλλα. Ακόμη και η διαχείριση των πόρων για την κατάρτιση, οι οποίοι συγκεντρώνονται από εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών (Λογαριασμός για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση), δεν

έχει καταφέρει να άρει τέτοιες παθογένειες, παρότι εκεί ο ρόλος των εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων θα έπρεπε να βάλει αποφασιστικά τη σφραγίδα του σε μια παραδειγματικά ποιοτική και αποτελεσματική εφαρμογή δράσεων επαγγελματικής κατάρτισης εργαζομένων.

Στόχος είναι το παρόν άρθρο να αποτελέσει αφορμή για περισσότερο ουσιαστικό διάλογος για τα θέματα της διά βίου μάθησης, της επαγγελματικής κατάρτισης και της σχέσης τους με την εργασία και την οικονομία. Σε αυτόν το διάλογο, εκτός από τους συγγραφείς, πολλοί άλλοι ερευνητές, παλιότεροι και νεότεροι, έχουν πολύτιμες σκέψεις και ιδέες να προσφέρουν. Τα δύο Ινστιτούτα σκοπεύουν τα επόμενα χρόνια να διευρύνουν τον συγκεκριμένο

διάλογο με πολλές πρωτοβουλίες, έρευνες, ομάδες εργασίας, μελέτες και εμπειρογνωμοσύνες, δράσεις δημοσιοποίησης και ευκαιρίες συζήτησης επιμέρους θεμάτων. Συνεχής στόχος είναι η αναβάθμιση της τεκμηρίωσης και η εκπόνηση προτάσεων για πολιτικές που θα βελτιώσουν την κατάσταση στους προαναφερόμενους τομείς με τελικούς ωφελημένους τους χιλιάδες νέους και νέες που σπουδάζουν στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, τους εργαζομένους και τους ανέργους οι οποίοι έχουν ανάγκη τη συμπλήρωση και αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους στην αγωνιώδη προσπάθειά τους για αναζήτηση, διατήρηση ή βελτίωση της εργασίας τους, αλλά και γενικότερα για μια καλύτερη ζωή.

ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

του Δημήτρη Κατσορίδα

Αυτός θα μπορούσε να είναι ο τίτλος της Έκθεσης Ζωγραφικής της Αθηνάς Βαλατσού, η οποία πραγματοποιήθηκε από 7 έως 21 Μαΐου 2017, στο Τεχνολογικό και Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου.

Η θεματική της Έκθεσης είναι τα Μεταλλεία του Λαυρίου, με 22 πίνακες και 24 σκίτσα, τα οποία αναπαριστούν κυρίως τους χώρους εργασίας, ενώ η ανθρώπινη φιγούρα, όπου αυτή υπάρχει, γίνεται για να αναδείξει το δράμα των εργατών που δούλευαν εκεί σε άθλιες συνθήκες καπιταλιστικής εκμετάλλευσης.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο πρώτος πίνακας ονομάζεται «Περίσκεψη» και δείχνει έναν εργάτη καθισμένο στο πάτωμα, ο οποίος έχει πεθάνει και έχει επιστρέψει στον χώρο εργασίας του, να σκέφτεται τη ζωή που έζησε. Ανάλογος είναι και ο πίνακας με τον τίτλο, «Άγγελος», που αναπαριστά πάλι ένα πεθαμένο ανθρακωρύχο με φτερά, ο οποίος έχει επιστρέψει και βρίσκεται στο τηλέφωνο του χώρου εργασίας, κοιτώντας το τηλέφωνο για να τηλεφωνήσει στους δικούς του, πράγμα αδύνατο εφόσον είναι πνεύμα άυλο.

Οι πίνακες για τα Μεταλλεία του Λαυρίου είναι έργο ζωής για την ζωγράφο, καθώς δουλευόντουσαν για είκοσι χρόνια. Αυτό δείχνει πόσο πολύ την άγγιξε το θέμα, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη ότι δεν έχει γεννηθεί στο Λαύριο. Είχε ξεκινήσει καταρχάς με τη φωτογράφιση των ρημαγμένων κτηρίων,

τα οποία κατόπιν τα έκανε πίνακες ζωγραφικής και σκίτσα. Αναφέρουμε ορισμένα από αυτά, όπως είναι ο «Φούρνος» (δείχνει ένα εργάτη που λιώνει το μετάλλευμα), η «Κυπέλλωση» (δείχνει πως χώριζαν το μετάλλευμα), το «Σιδηρουργείο» και το «Μηχανουργείο», το «Μεταλλείο» (βρισκόταν στην περιοχή Καμάριζα-Άγιος Κωνσταντίνος, ενώ απομεινάρια του υπάρχουν ακόμη και σήμερα), η «Ξεκούραση» (ένα φτωχό τραπέζι και ένα σκαμνί ως σημεία ξεκούρασης για τους μεταλλεργάτες), το «Σπίτι στο Λαύριο» κλπ.

«Μια βαθιά μελαγχολία διαπνέει τα έργα», όπως γράφει η Ιστορικός Τέχνης, Βένια Παστάκα, για να συμπληρώσει ότι «Στο έργο της ζωγράφου, σημασία έχει η απόδοση του αισθήματος και η ανάδειξη του ανθρώπινου δράματος που εκτυλίχθηκε εκεί. Η ανθρώπινη παρουσία κυριαρχεί στο έργο της Βαλατσού ακόμα και όταν αυτή δεν παριστάνεται. Οι μορφές – όταν υπάρχουν – είναι βουβές, ήρεμες και μελαγχολικές, θα 'λεγε κανείς υποταγμένες στη μοίρα τους να πολεμάνε με το χάος και το έρεβος στα έγκατα της γης».¹

Και πως θα μπορούσε να είναι αλλιώς αν αναλογιστεί κανείς ότι στην ιταλογαλλικών συμφερόντων εταιρεία, που ίδρυσε το 1864 ο Ιταλός μεταλλειολόγος Σερπιέρι, με την ονομασία «Roux et Cie», από την

¹ Αναφέρεται στο Δελτίο Τύπου, του Τεχνολογικού Πολιτιστικού Πάρκου Λαυρίου.

οποία προέκυψε η ελληνικών συμφερόντων «Εταιρεία Μεταλλουργιών Λαυρίου»-ΕΜΛ, το 1873, και η «Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου»-ΓΕΜΛ, το 1875, οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης ήταν φριχτές και άθλιες, οι θάνατοι από μολυβδίαση και πνευμονοκονίαση ήταν μάλιστα, η προστασία και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ανύπαρκτες, τα εργατικά ατυχήματα συχνότατα, οι εργάτες στοιβάζονταν στην αρχή σε παραπήγματα και αργότερα σε κατοικίες που έχτιζαν οι ίδιοι ή η εταιρεία με πρόχειρα υλικά και έμεναν πέντε άτομα, τα οποία μάλιστα πλήρωναν και ενοίκιο, ο χρόνος εργασίας υπερέβαινε το 12ωρο (ανατολή με δύση ηλίου), δούλευαν ακόμη και την Κυριακή μέσα στις γαλαρίες και τις στοές, αρκετές γυναίκες εργάζονταν στην χειροδιαλογή των μεταλλευμάτων, καθώς επίσης και παιδιά, ιδιαίτερα αν είχε σκοτωθεί ο πατέρας τους και έπρεπε να συντηρηθεί η οικογένειά τους, και ο κατάλογος είναι μακρύς. Η αναφορά του Άγγλου δικηγόρου, R.A.H. Bickford, ο οποίος περιόδευε στην Ελλάδα την περίοδο 1890-92, και η περιγραφή που κάνει των συνθηκών εργασίας στα ορυχεία του Λαυρίου είναι ενδεικτική της κατάστασης που επικρατούσε: *«Η εξαντλητική εργασία τούς καθιστά μέσα σε λίγα χρόνια άχρηστους για οποιαδήποτε απασχόληση και η εταιρεία τούς πετάει στο δρόμο για να έρθουν οι επόμενοι. Παράλληλα η εταιρεία εξασφαλίζει την επιστροφή σ' αυτήν των αμοιβών τους, αφού τους πληρώνει με ένα εταιρικό νόμισμα που έχει αντίκρισμα μόνο σε καταστήματα ιδιοκτησίας της στην περιοχή, από τα οποία οι εργαζόμενοι αγοράζουν τα είδη για τη διατροφή τους. Συνεχείς επίσης ήταν και οι θάνατοι εργατών από τα φουρνέλα»*.²

Και δεν έφταναν όλα αυτά, αλλά η εργοδοσία ασκούσε και τρομοκρατία κατά των εργατών. Ο πίνακας, με τον τίτλο, «Παρατηρητήριο», δείχνει ένα ψηλό κτήριο, στο οποίο οι φύλακες και οι επιστάτες της εργοδοσίας παρακολουθούσαν τις κινήσεις των εργατών.

Είναι γεγονός ότι η βιομηχανική δραστηριότητα στο Λαύριο αποτέλεσε πόλο έλξης εργατών και τεχνιτών. Από το 1865 και μετά έρχονται να εργαστούν τόσο στην εταιρεία «Roux et Cie» (ή αλλιώς Ρου) όσο και στη μετονομαζόμενη ΓΕΜΛ, Ισπανοί καμινευτές από την Καρθαγένη, καθώς Ιταλοί και Γάλλοι ειδικευμένοι χτίστες καμίνων, σιδηρουργοί, ξυλουργοί, μηχανικοί και επικεφαλής των εργασιών. Μάλιστα, δίπλα στις εγκαταστάσεις της εταιρείας Ρου συγκροτείται το 1866-70 ο πρώτος οικισμός με την ονομασία «Χωριό των εργατών» ή «Σπανιόλικα» από Ισπανούς ειδικευμένους εργάτες. Βέβαια, η πλειονότητα είναι Έλληνες εργάτες από τα γειτονικά χωριά της Κερατέας, αλλά και από διάφορα σημεία της χώρας, όπως τις Κυκλάδες, την Εύβοια, τη Μάνη, το Λιδωρίκι, την Ήπειρο, την Κρήτη, οι οποίοι φτιάχνουν και τις ανάλογες γειτονιές με βάση την εθνοτοπική καταγωγή (π.χ. Μανιάτικα, Σαντορινέικα κ.ά.). Το 1885 ο εργατικός πληθυσμός φτάνει τους 3.500-4.000 εργάτες Έλληνες, αλλά και Ιταλούς, Μαυροβούνιους, Οθωμανούς, Αλβανούς με τις οικογένειές τους κλπ. Το 1896-1900, ο αριθμός τους ανέρχεται μεταξύ 8.500-9.500 εργάτες όλων των ηλικιών, οι οποίοι

“καθρέπτης” της Ελλάδας στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα», στο συλλογικό τόμο, με τίτλο: *Λαυρεωτικά 1869-1873. Η πρώτη αρπαγή της δημόσιας περιουσίας*, εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, Ιούλιος 2011, σελ. 18.

2 Αναφέρεται στο Γ. Καραγιάννης, «Τα Λαυρεωτικά

εργάζονταν και στα δυο μεταλλουργεία.³

Όπως, ήδη είπαμε, η πλειονότητα αυτών των ανθρώπων δούλευαν σε συνθήκες εργασίας πολύ σκληρές και ανθυγιεινές, σε τέτοιο σημείο που να υπάρχει περιβαλλοντική επιβάρυνση σε όλη την γύρω περιοχή. «Οι συνθήκες εργασίας στα μεταλλεία και μεταλλουργεία του Λαυρίου ήταν πράγματι ιδιαίτερος σκληρές και αντίξοες. Στα καμίνια επικρατούσαν υψηλές θερμοκρασίες, εκκωφαντικός θόρυβος, δυσάρεστες οσμές. Στις μεταλλευτικές στοές κυριαρχούσε το σκοτάδι, η ζέστη και η υγρασία, κυρίως όμως τα πυκνά σύννεφα σκόνης από τα εξορυσσόμενα μεταλλεύματα. Τα ωράρια εργασίας ήταν εξαντλητικά. Η διάρκεια της εργασίας έφτανε και ξεπερνούσε τις 12 ώρες ημερησίως, κάθε μέρα, όλη την εβδομάδα, συμπεριλαμβανομένης και της Κυριακής. Οι εργάτες των μεταλλείων και μεταλλουργείων δούλευαν σε εναλλασσόμενες βάρδιες νυχθημερόν».⁴

Για όλους αυτούς τους λόγους η δείκτης θνησιμότητας βρισκονταν σε υψηλά επίπεδα. Ο μέσος όρος ζωής για τους άντρες ήταν τα 30 χρόνια και για τις γυναίκες τα 35.⁵

Όμως, ακόμη και στο θάνατο υπήρχαν ταξικές διαφορές, όπως δείχνει ο τελευταίος πίνακας με τον τίτλο, «Requiem» (Ρέκβι-

εμ), που στα λατινικά σημαίνει «νεκρώσιμη τελετή». Από τη μια το κάρο με το άλογο που μετέφερε σημαίνοντα πρόσωπα που είχαν πεθάνει, ενώ δίπλα ακριβώς ένα χειροποίητο φορείο που το μετέφεραν μόνοι τους οι εργάτες, έχοντας επάνω τον νεκρό συνάδελφό τους.

Ήταν αυτές οι συνθήκες που ώθησαν του εργάτες να αρχίσουν να οργανώνονται, με αποτέλεσμα να ξεσπάσει μια μεγάλη απεργία στα Μεταλλεία Λαυρίου, η οποία διήρκεσε από τις 8 έως τις 24 Απριλίου 1896.⁶ Η απεργία ξεκίνησε όταν μερικοί εργάτες δεν έφθασαν εγκαίρως, κατά την αλλαγή της βάρδιας, στην είσοδο του φρέατος Σερπιέρι, στην Καμάριζα (Άγιος Κωνσταντίνος). Η εργοδοσία δεν επέτρεψε να πιάνουν δουλειά, με συνέπεια να χάσουν το μεροκάματο τους. στην επόμενη αλλαγή της βάρδιας, στις 10 το βράδυ, αντέδρασαν, κηρύσσοντας απεργία. Τα βασικά αιτήματα των απεργών ήταν η αύξηση του μεροκάματου, η λήψη μέτρων από την εταιρεία για να μην σκοτώνονται οι εργάτες, να πάψουν να δουλεύουν την Κυριακή, να κατασκευαστεί νοσοκομείο ή φαρμακείο στην Καμάριζα, και να φτιαχτούν οικήματα που θα αντικαταστήσουν τις αυτοσχέδιες καλύβες που διέμεναν οι εργάτες. Η εταιρεία αρνήθηκε να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους και η απεργία έλαβε δυναμικό χαρακτήρα ανοιχτής σύρραξης. Εν τω μεταξύ, καταφθάνουν και οι δυνάμεις καταστολής, οι οποίες άρχισαν να πυροβολούν το πλήθος, με αποτέλεσμα δύο νεκρούς εργάτες και δεκάδες τραυμα-

3 Τα στοιχεία αναφέρονται στο Λήδα Παπαστεφανάκη, «“Ο αμείλικτος μόλυβδος...”». Στοιχεία για τις συνθήκες εργασίας στα μεταλλεία και μεταλλουργεία του Λαυρίου το 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα», στο συλλογικό τόμο, με τίτλο: *Λαυρεωτικά 1869-1873...*, ό.π., σελ. 45-48.

4 Λήδα Παπαστεφανάκη, «“Ο αμείλικτος μόλυβδος...”». Στοιχεία για τις συνθήκες εργασίας στα μεταλλεία και μεταλλουργεία του Λαυρίου το 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα», ό.π., σελ. 56-57.

5 Αναφέρεται στο έντυπο με τίτλο, *Στο Δρόμο του Μεταλλωρύχου*, έκδοση του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου, 2008, σελ. 16.

6 Ίχαν, βέβαια, προηγηθεί και άλλες απεργίες στο παρελθόν, μικρότερης διάρκειας. Η πρώτη έγινε το 1872 με την κατάληψη της επιχείρησης Ρου. Η στάση συντέλεσε στην αποστολή στρατού από την κυβέρνηση για την διατήρηση της τάξης. Επίσης, τις δεκαετίες του 1880 και 1890 υπήρχαν συνεχή απεργιακά ξεσπάσματα, μικρής ή μεγάλης διάρκειας. Δες Λήδα Παπαστεφανάκη, ό.π. σελ. 60.

τίες Αυτό εξαγρίωσε ακόμη περισσότερο τους εργάτες, οι οποίοι άρχισαν να επιτίθενται με ότι διαθέσιμο μέσο είχαν (πέτρες, ξύλα, μεταλλεύματα κλπ.), ενώ ανατίναξαν την αποθήκη δυναμίτη και κατέλαβαν το εργοστάσιο. Ο Σερπιέρι, μαζί με κάποιους μηχανικούς και εργολάβους της εταιρείας διέφυγαν πανικόβλητοι. Τελικά, η απεργία έληξε με ήττα των εργατών, χωρίς να κερδίσουν τίποτα, ενώ εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Καμάριζα στρατιωτικό σώμα, προκειμένου να αποτρέπει τους εργάτες από νέες εξεγέρσεις. Μάλιστα, ο χώρος όπου οι διέμεναν οι στρατιώτες υπάρχει ακόμη. Έγιναν πολλές συλλήψεις όσων θεωρήθηκαν ως πρωταίτιοι, εκ των οποίων οι περισσότεροι ήταν Λιδορικιώτες και Κρητικοί, και πολλές απολύσεις.⁷ Παρ' όλα αυτά, η εν λόγω απεργία αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα κατά τα πρώτα βήματά του.

Το 1906 οι μεταλλωρύχοι Λαυρίου ιδρύουν σωματείο, το οποίο συγκεντρώνει 5.000 μέλη. Τον Μάρτιο του 1906 ξεσπά νέα απεργία με βασικά αιτήματα την αύξηση του μεροκάματου, παροχή ιατρικής περίθαλψης, μέτρα προστασίας για την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων, δημιουργία ταμείου συντάξεων και φυσικά οκτάωρο εργασίας. Και αυτή η απεργία ηττάται, έπειτα από εννιά ημέρες κινητοποιήσεων και κατόπιν καταστολής από τον στρατό.

Η δεύτερη πολύ μεγάλη απεργία έγινε το 1929 και διήρκεσε 48 ημέρες. Η εταιρεία είχε κάνει μειώσεις προσωπικού και ήταν αδιάλλακτη στα αιτήματα των απεργών. Η απεργία είχε μαζικό χαρακτήρα, απεργούσαν 3.000 άτομα, ενώ τους συμπαραστεκό-

ταν ολόκληρη η πόλη. Από τις συμπλοκές με τις δυνάμεις καταστολής τραυματίστηκαν 33 εργάτες, συνελήφθησαν 23 και σκοτώθηκε ένας. Όμως, αυτός ο απεργιακός αγώνας είχε αποτελέσματα. Ιδρύθηκε ταμείο συντάξεως, αυξήθηκε κατά 10% το μεροκάματο, ενώ απελευθερώθηκαν και οι συλληφθέντες.⁸

Τέλος, να επισημάνουμε ότι ένα χαρακτηριστικό στοιχείο όλων των απεργιών είναι πως παρά την κινητικότητα και το μωσαϊκό προέλευσης των κατοίκων του Λαυρίου, δηλαδή την έλλειψη κοινότητας καταγωγής, το εργατικό δυναμικό σε κρίσιμες περιόδους εργοδοτικής αυθαιρεσίας και αυταρχισμού κατάφερε να δράσει ενωμένα και να τεθεί πολλές φορές στην πρωτοπορία του εργατικού κινήματος στην χώρα.⁹

«Σήμερα μόνο οι πελώριες τρύπες της ξεκοιλιασμένης γης και τ' απομεινάρια της άλλοτε ευημερούσας επιχείρησης του Σερπιέρι, έχουν απομείνει να θυμίζουν τις μέρες που ο άνθρωπος πάλευε με στοιχεία που τον ξεπερνούσαν και η καθημερινότητά του έμοιαζε με μια διαρκή κατάβαση στον Άδη», όπως πάλι επισημαίνει η Βένια Παστάκα.

Είναι, τελικά, αυτό που κατάφερε να αποδώσει η ζωγραφική της Αθηνάς Βαλατσού, δηλαδή να περάσει το μήνυμα που ήθελε, με το να φορτίσει συναισθηματικά τον αποδέκτη. Ή όπως εύστοχα κλείνει το σημείωμά της η Βένια Παστάκα, «όταν η τέχνη καταφέρνει να φορτίσει τόσο έντονα συναισθηματικά τον αποδέκτη της, είναι πραγματική ευλογία».

8 Τα στοιχεία και για τις δύο απεργίες, του 1896 και 1929, έχουν ληφθεί από το έντυπο, Στο Δρόμο του Μεταλλωρύχου, ό.π., σελ. 18.

9 Σ. Καφετζής-Θάλεια Νοβάκη, «Η αγωνιστική παρακαταθήκη μιας εργατοπούλης», *Η Εποχή*, 17-5-2015.

7 Για περισσότερα δεξ Λήδα Παπαστεφανάκη, ό.π. σελ. 64-68.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ: ΟΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ

¹ Των Σάββα Γ. Ρομπόλη & Βασιλείου Γ. Μπέτση

Η κατανόηση της δυναμικής που αναπτύσσεται στα συνταξιοδοτικά συστήματα, απαιτεί μεθοδολογικά την διάκριση μεταξύ του αριθμού των συνταξιούχων και της συνταξιοδοτικής δαπάνης. Κι' αυτό γιατί τα δύο αυτά μεγέθη δεν μεταβάλλονται στη διάρκεια του χρόνου με τον ίδιο ρυθμό. Η αιτία αυτής της αναντιστοιχίας μεταξύ του ρυθμού μεταβολής των δύο μεγεθών οφείλεται, κατά βάση, στην μεταβίβαση της σύνταξης ενός θανόντος ατόμου στην σύζυγο ή/και τα παιδιά του. Για παράδειγμα μπορεί ο αριθμός των συνταξιούχων να αυξάνει με ρυθμό 1% και η συνταξιοδοτική δαπάνη να αυξάνει με ρυθμό 2,5%.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός της μεταβίβασης της σύνταξης στα δικαιούχα μέλη του θανόντος συνταξιούχου. Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των νέων συνταξιοδο-

τήσεων και τον αριθμό των θανάτων συνταξιούχων από το 2000 μέχρι σήμερα και χρησιμοποιώντας αναλογιστικά μοντέλα προβολών εκτιμάται ότι η συνταξιοδοτική δαπάνη θα διαμορφωθεί στο επίπεδο των 32,8 δις ευρώ το 2021, με την παραδοχή ότι το μέσο επίπεδο των συντάξεων θα παραμείνει στα επίπεδα που έχουν διαμορφωθεί τον Ιούνιο του 2017 (722 ευρώ (μικτά) μέση κύρια σύνταξη και 170 ευρώ (μικτά) μέση επικουρική σύνταξη). Άρα στην πραγματικότητα, η συνταξιοδοτική δαπάνη δεν μειώνεται από 30,2 δις (2017) σε 27,1 δις ευρώ (μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα) το 2021, αλλά από 32,8 δις ευρώ σε 27,1 δις ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι οι επακόλουθες μειώσεις εκτιμώνται σε 5,7 δις ευρώ και όχι σε 3,1 δις ευρώ (30,2 δις ευρώ - 27,1 δις ευρώ).

1. Ο Σάββας Ρομπόλης είναι Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου και ο Βασίλειος Μπέτσης Υποψ. Διδάκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Όμως, το παράδοξο που παρατηρείται είναι ότι στα 27,1 δις ευρώ που ορίζει ως συνταξιοδοτική δαπάνη το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθερότητας το 2021, ο συντελεστής συνταξιοδοτικές δαπάνες προς ΑΕΠ μπορεί να επιτευχθεί στο ανώτερο όριο του 16% (όπως ορίζεται στον Ν.4387/2016) με ΑΕΠ περίπου 171,3 δις ευρώ, όταν το ΑΕΠ του 2016 ήταν 175,4 δις ευρώ. Με άλλα λόγια, η αντίφαση που εντοπίζεται, συνίσταται στο γεγονός ότι ενώ οι δανειστές από την μία πλευρά προβλέπουν ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ θα είναι άνω του 2% ετησίως, από την άλλη πλευρά επιδιώκουν ένα ύψος συνταξιοδοτικής δαπάνης (16% του ΑΕΠ), το οποίο επιτυγχάνεται ακόμη και με συνθήκες στασιμότητας μέχρι και το 2021.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι: γιατί αφού οι δανειστές πιστεύουν σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, επιβάλλουν εκ των προτέρων την μείωση του επιπέδου των συντάξεων, προκειμένου ο δείκτης συνταξιοδοτικές δαπάνες προς ΑΕΠ να διαμορφωθεί στο ανώτερο όριο (16% του ΑΕΠ), το οποίο επιτυγχάνεται ακόμη και με συνθήκες στασιμότητας? Μήπως, όπως από το 2010 μέχρι σήμερα, οι προβλέψεις και οι εκτιμήσεις των δανειστών βασίζονται, για τους δικούς τους λόγους, **σε ευμετάβλητα στατιστικά στοιχεία τα οποία δεν έχουν καμία σχέση με την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα της χώρας μας, γεγονός που τους οδηγεί, όπως προκύπτει εκ του αποτελέσματος, στην επιβολή συνεχών περικοπών των συντάξεων χωρίς την ύπαρξη αντικειμενικών και επιστημονικά τεκμηριωμένων στοιχείων;**

Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθερότητας 2017-2021, **ο προβλεπόμενος στόχος της συνταξιοδοτικής δαπάνης ύψους 27,1 δις ευρώ θα οδηγήσει το επίπεδο της μέσης κύριας σύνταξης στα 620 ευρώ (μικτά) από 722 ευρώ (μικτά) που είναι σήμερα και την επικουρική σύνταξη θα την οδηγήσει κάτω από τα 150 ευρώ (μικτά), (144 ευρώ περίπου), με ό,τι αυτό αρνητικά συνεπάγεται για το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων και την κοινωνική συνοχή στην χώρα μας.** Έτσι, οι δανειστές ή κάνουν κάποιο σοβαρό λάθος στις εκτιμήσεις και τις μελέτες τους ή υποκρίνονται με τις προβλέψεις τους για την ανάπτυξη, πιστεύοντας στην ουσία ότι αυτή δεν μπορεί να επιτευχθεί με τα επιβαλλόμενα μέτρα δημοσιονομικής πειθαρχίας και λιτότητας ή αποκρύπτουν την πραγματικότητα, η οποία συνίσταται στην λανθασμένη επιστημονικά και αδιέξοδη επιλογή της μείωσης της συνταξιοδοτικής δαπάνης (αριθμητής) με περικοπές των συντάξεων και όχι με την αύξηση του ΑΕΠ (παρονομαστής), σε συνδυασμό με την σύνδεση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με τα πρωτογενή πλεονάσματα και την εξυπηρέτηση του χρέους. Κατά συνέπεια, με αφετηρία αυτά τα δεδομένα, επιβάλλεται, η εφαρμογή των προαπαιτούμενων μέτρων μείωσης (2019) των συντάξεων (κύριων και επικουρικών) να τεθεί υπό αίρεση και αποτροπή καθώς και υπό σοβαρή επανεξέταση.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΓΣΕΕ

10/7/2017

(Νίκη της ΓΣΕΕ και Δικαίωση των Αγώνων των Εργαζομένων από το Συμβούλιο της Ευρώπης)

Ενέργεια σημαντικής πολιτικής και νομικής αξίας αποτελεί το Ψήφισμα της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά την Συλλογική Προσφυγή που είχε ασκήσει η ΓΣΕΕ στο Συμβούλιο της Ευρώπης και συγκεκριμένα στο αρμόδιο διεθνές ελεγκτικό όργανο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Η Συλλογική Προσφυγή της ΓΣΕΕ ασκήθηκε το 2014, επικαιροποιήθηκε το 2016, ενώ λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντός της ζητήθηκε και παρουσιάστηκε σε δημόσια ακρόαση ενώπιον του διεθνούς ελεγκτικού οργάνου τον Οκτώβριο του 2016.

Με την Απόφαση αυτή του Συμβουλίου Υπουργών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων διαπιστώνονται πολλαπλές, εκτεταμένες και επανειλημμένες παραβιάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και των διεθνών υποχρεώσεων της Ελλάδας για την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων από σειρά νομοθετικών μέτρων της

περιόδου 2010-2014, τα οποία είναι σε ισχύ μέχρι και σήμερα, ενώ παράλληλα αναφέρεται ότι η κατάσταση στην Ελλάδα απαιτεί επείγουσα προσοχή από όλα τα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το Συμβούλιο Υπουργών με το Ψήφισμά του καλεί την ελληνική Κυβέρνηση να συμμορφωθεί το συντομότερο και να άρει όλα τα νομοθετικά μέτρα που παραβιάζουν τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, όπως διαπίστωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Αιχμή της Προσφυγής της ΓΣΕΕ αποτέλεσαν συγκεκριμένες νομοθετικές παρεμβάσεις και προβλέψεις, που αγνοώντας και παραβιάζοντας αλληπάλληλα το θεμελιώδες διεθνές κείμενο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη για την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, εκμηδένισαν το εισόδημά τους, αποδόμησαν τις

εργασιακές σχέσεις και τα κοινωνικά κεκτημένα, υποβάθμισαν δραματικά το βιολογικό επίπεδο του λαού και διεύρυναν το κοινωνικό χάσμα. Με την Προσφυγή ζητήθηκε η εξέταση των διατάξεων που επέβαλαν τη μείωση του κατώτατου μισθού και τις δραματικές επιπτώσεις στο επίπεδο διαβίωσης των εργαζομένων, τη δυσμενέστερη μεταχείριση των νέων σε ηλικία εργαζομένων αλλά και τη διακινδύνευση των θέσεων εργασίας των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων, την κατάλυση του συστήματος των συλλογικών συμβάσεων και την εξουδετέρωση του προστατευτικού ρόλου τους και την εμπέδωση των ατομικών συμβάσεων εργασίας, τις αυθαίρετες περικοπές μισθών στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, τις διαρκείς μειώσεις των συντάξεων, το πάγωμα/μείωση αποδοχών και την απαγόρευση σύναψης ΣΣΕ στις ΔΕΚΟ, την υπερενίσχυση του διευθυντικού δικαιώματος και την επιβολή ευέλικτων μορφών εργασίας, την αύξηση των απολύσεων και τις πολύμηνες καθυστερήσεις μισθών. Η Συνομοσπονδία με τη Νομική της Υπηρεσία και τη σημαντική υποστήριξη του Καθηγητή Εργατικού Δικαίου του ΑΠΘ κ. Άρι Καζάκου τεκμηρίωσε με αδιάσειστα στοιχεία, όπως και με τις μελέτες του ΙΝΕ ΓΣΕΕ, την προγραμματισμένη φτωχοποίηση της κοινωνίας, τη δραματική ποιοτική και ποσοτική επιδείνωση της θέσης της εργατικής τάξης στα επτά χρόνια εφαρμογής των μνημονίων και επιβολής διαδοχικών μέτρων, η οποία συνοδεύθηκε και από διαρκείς επεμβάσεις στο ρόλο και την παρέμβαση των συνδικάτων. Τονίστηκε ο μόνιμος και άνισος χαρακτήρας των αλληπάλληλων μνημονιακών μέτρων και ο μη αναστρέψιμος χαρακτήρας τους, που

καθιστούν όχι μόνο διαρκή αλλά και κατάφωρη την παραβίαση σειράς άρθρων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

Στο αναλυτικό και εκτεταμένο κείμενο της Απόφασης που περιέχει την εξέταση των καταγγελιών της ΓΣΕΕ για την κατάφωρη παραβίαση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη από σειρά αντεργατικών μνημονιακών μέτρων **διατυπώνονται βαρύνουσες επισημάνσεις για την απαράδεκτη κατάσταση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στην Ελλάδα.**

Το ψήφισμα των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αποτελεί μια μνημειώδη καταδίκη όσων εμπνεύστηκαν και επέβαλαν στην Ελληνική Δημοκρατία τα μνημονιακά μέτρα που πλήττουν βάνανυσα την εργασία και, γενικά, την αξιοπρέπεια των εργαζομένων. Κανένας δικαιολογητικός λόγος, καμιά δημοσιονομική κρίση και κρίση δημόσιου χρέους, καμιά πολιτική εσωτερικής υποτίμησης με τη μείωση των μισθών και στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, καμιά εξαιρετική περίσταση δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη βαρβαρότητα των νομοθετικών μέτρων με θύματα τους εργαζομένους αλλά και την οικονομία στο σύνολό της, που διαπιστώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Η ανάγκη προστασίας της αξιοπρέπειας των εργαζομένων, μετά και την απόφαση της Επιτροπής, καθιστά επιτακτική την άρση/κατάργηση όλων των νομοθετικών μέτρων που παραβιάζουν τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Η Απόφαση ορθώνει συγχρόνως ένα τείχος προστασίας των εργαζομένων έναντι της απειλής επιβολής και νέων αντεργατικών μέτρων.

Πέραν από τη μεγάλη πολιτική της σημασία, η Απόφαση αυτή αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο, που προσφέρεται για αξιοποίηση ενώπιον των ελληνικών και των διεθνών δικαστηρίων, για τους κοινωνικούς αγώνες που διεξάγονται με τα μέσα του δικαίου, εναντίον όλων των εμπλεκόμενων μερών.

Μετά την ιστορική αυτή απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, που ακολουθεί τις αποφάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας και την απόφαση 2307/2014 του Συμβουλίου της Επικρατείας, δικαιώνεται η αδιάκοπη και επίμονη προσπάθεια της ΓΣΕΕ για την ακύρωση των αντεργατικών μνημονιακών μέτρων και επιστρέφεται η λάσπη πίσω σε όσους προσπαθούν να συκοφαντήσουν τους αγώνες της.

Η ΓΣΕΕ, οι οργανώσεις μέλη της, τα πρωτοβάθμια σωματεία θα συνεχίσουν και θα εντείνουν τον αγώνα συνδικαλιστικά και νομικά **κατά των μνημονιακών μέτρων,**

που παρά τα όσα διαχρονικά εξαγγέλλονται, βρίσκονται όλα ακόμα σε ισχύ.

Καλούμε, για μια ακόμη φορά, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης να προβεί άμεσα σε κατάργηση όλων των διατάξεων της νομοθεσίας που κρίθηκαν ότι παραβιάζουν και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη.

Πιστεύουμε ότι η ελληνική Δικαιοσύνη θα αξιοποιήσει το διεθνές αυτό νομολογιακό δεδομένο, θα αναγνωρίσει την παραβίαση του ελληνικού Συντάγματος και των θεμελιωδών Διεθνών Συμβάσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, όπως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη ακυρώνοντας τα μέτρα που θίγουν τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των εργαζομένων.

**ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ**

1. Σημείωση: Το πλήρες κείμενο της Απόφασης επί της Συλλογικής Προσφυγής της ΓΣΕΕ, παρατίθεται στους παρακάτω συνδέσμους

<http://hudoc.esc.coe.int/eng#%22ESCDcIdentifier%22:%22cc-111-2014-dmerits-en%22>}}

<http://hudoc.esc.coe.int/eng#%20>

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ
Ιουλιανού 24, Τ.Κ. 104 34
Κωδ. 3385